

Kapitola 5

STRAVENKY

„Nikdo nemůže dobře myslet, dobře milovat a dobře spát, jestliže se dobře nenajedl.“

Virginia Woolfová

Základní otázky

Systém poukázek na potraviny a na jídlo

- Stravenky jsou poukázky na potraviny a na jídla, které poskytuje zaměstnavatel svým zaměstnancům, nebo někdy i jejich rodinám, aby si ve vybraných obchodech nebo restauracích pořídili jídlo a potraviny.
- Stravenky jsou sociálním benefitem, který je upraven národní legislativou formálně přijatou poprvé v padesátých letech ve Spojeném království se stanoveným cílem nakrmit pracující. Zaměstnavatelé obvykle přispívají 50 až 100 procenty nominální hodnoty stravenky.
- Zákony specifikují maximální daňovou úlevu a příspěvek zaměstnanců, dále druhy obchodů a restaurací, které se mohou zapojit, druhy zboží, které mohou být nakupovány (například žádný alkohol nebo tabákové výrobky) a také denní využití (počet přijímaných stravenek, zákaz vracení drobných atd.). Zákonné předpisy se v jednotlivých zemích liší.
- Úspěšný systém vyžaduje daňové úlevy a harmonické vztahy mezi zaměstnavateli, zaměstnanci, restauracemi a obchody, státní správou a vydavateli stravenek.
- Stravenky mají obvykle papírovou formu s přísnými opatřeními proti padělání. Popularitu získávají elektronické „chytré karty“.

Výhody stravenek

- Stravenky jsou ideální pro firmy z měst, kde se platí vysoké nájemné a kde je velké množství restaurací, a dále pro podniky s mobilními a dojíždějícími pracovníky.
- Systém stravenek může významným způsobem kompenzovat nevýhodu malých podniků, které si nemohou dovolit vlastní jídelny, neboť jim umožňuje, aby svým zaměstnancům poskytovaly výhodné stravování.
- Úspory zahrnují náklady na vybudování jídelny, na jejich zařízení, personál a pojištění zákonné odpovědnosti v případě nehody nebo otravy potravinami.
- Stravenky napomáhají i při výběru daní tím, že nutí stravovací zařízení, aby měla všechny transakce řádně zaúčtované. Daňový výnos vyplývající ze zvýšené aktivity v potravinářském sektoru může převýšit ztráty daní vzniklé z daňových úlev za stravenky.
- Na rozdíl od poskytovaných hotových peněz mohou být stravenky použity pouze na zakoupení určitého druhu zboží, například jídel.
- Stravenky mohou osvěžit městská centra vznikem nových restaurací a pracovních míst a to vyvolá i oživení pěšího ruchu.
- Stravenky použitelné v obchodech s potravinami mohou přinést sociální prospěch i rodinám.

Nevýhody stravenek

- Aby se stravenky mohly používat, musí být poblíž podniku řada restaurací.
- Zaměstnavatelé nemohou dohlížet na jakost potravin, jako to mohou provádět ve svých jídelnách.
- Zaměstnavatelé musejí poskytnout zaměstnancům na jídlo mimo pracoviště dostatek času. Třicetiminutová přestávka k tomu obvykle nestačí.

Zajímavosti ze světa stravenek

- Brazilský program stravenek zahrnuje téměř 9 milionů pracovníků, což je podle oficiálních údajů asi 30 procent z celkového počtu 30 milionů brazilských pracujících. Program oživil ekonomiku, zvýšil produktivitu a výrazně snížil podvýživu.
- Maďarsko má ve srovnání s jinými zeměmi nejvyšší podíl pracujících zahrnutých do systému stravenek: je to více než 80 procent z celkového počtu přibližně 2,75 milionů pracujících. Maďarsko zavedlo systém stravenek proto, aby lépe regulovalo výběr daní, zlepšilo zdraví své pracovní síly a „dohnalo“ západní Evropu.

Označit stravenky za pouhé poukázky na jídlo zdarma znamená nedocenit význam vztahů mezi jednotlivými účastníky v úspěšném systému: zaměstnavateli, pracovníky, restauracemi, státní správou a vydavateli stravenek. Takový koncept je z určitého hlediska jasný. Firma, která není schopna nabídnout svým zaměstnancům jídelnu, poskytuje místo ní poukázky, které pokrývají z větší části nebo úplně náklady na jídlo v blízké restauraci. Aby takový systém zůstal ekonomicky životaschopný, musí se ovšem státní správa postarat o daňové stimuly; restaurace musejí poskytovat jídla odpovídající rozpočtu, časovému plánu a chuti pracovníků, která jsou po zdravotní stránce nezávadná; vydavatelé stravenek musejí stravenky zajištěné proti padělání shromážďovat a včas uhrazovat a pracovníci musejí samozřejmě stravenky používat.

5.1 Uspokojit sociální potřeby

Formální systém stravenek má svůj původ na začátku padesátých let ve Spojeném království, ironicky v zemi, která má dnes vzhledem k nedávným změnám v daňové legislativě jeden z nejslabších systémů stravenek (viz příslušná případová studie Spojeného království). Traduje se, že jistý John Hack právě s několika přáteli obědval, když zahlédl, jak nějací lidé za své jídlo platili papírovými lístky. Hack se na to zeptal číšníka a ten mu vysvětlil, že se blízké firmy s restaurací dohodly, že budou takto hrát stravu svých pracovníků. Poválečná Británie v té době právě opustila přidělový systém potravin a obnova ekonomiky, tehdejší národní priorita, měla zahrnovat i to, že se pracujícím (z nichž mnozí byli vysloužilí vojáci) zajistí na každý den náležitě jídlo. Firmy, které neměly jídelnu, tedy byly ve věci poskytování jídla pro své zaměstnance v obtížné situaci.

Hack celý postup promyslel. Firmy musely vytisknout lístky, dohodnout se s restauracemi, spočítat navrácené lístky a proplatit je restauracím – to bylo pro firmy bez zkušeností s tímto druhem práce obtížné. Hack založil vlastní firmu, která tento systém za servisní poplatek spravovala. Popularita lístků na obědy (nebo LV – luncheon vouchers – jak se jim v Británii brzy začalo říkat) rostla. V roce 1954 britská vláda odsouhlasila, aby byly nové stravenky osvobozeny od příspěvku na sociální pojištění. To znamenalo, že 1 libra tak měla vlastně hodnotu 1,33 libry. Navíc hodnota do výše 15 pencí na stravenku nebyla zdaněna. V počátcích měly stravenky zpravidla hodnotu buď 15 pencí nebo 3 šilinky (30 pencí). Další evropské země tento postup v průběhu šedesátých let následovaly.

Stravenky byly zaváděny proto, aby se naplnila určitá sociální potřeba. To je také důvod, proč systém stravenek vždy prosazuje stát a realizuje jej pomocí legislativy. Podle zákona se stravenky vydávají nad rámec poskytované mzdy. Systém stravenek nepředstavuje jednotné řešení stravování zaměstnanců pro všechny země a všechny regiony, ale firmám v určité situaci nabízí řadu výhod. Systém stravenek může významným způsobem kompenzovat nevýhodu malých podniků, které si nemohou dovolit vlastní jídelny, neboť jim umožňuje, aby svým zaměstnancům poskytovaly výhodné stravování. Vzniklé úspory zahrnují náklady na stavbu jídelny, nákup zařízení, nábor pracovních sil nebo zajištění pohostinských služeb a úhrady za pojištění zákonné odpovědnosti pro případy nehod nebo ohrožení zdraví nevhodnými potravinami (všechny tyto náklady jsou odpočitatelné z daní). Náklady, které by byly vynaloženy na dotování potravin v jídelně, mohou být použity na stravenky. Stravenky jsou také výhodné pro podniky ve městech, kde je vysoké nájemné za prostory pro vlastní jídelnu a kde je mnoho možností stravování, a dále pro podniky s mobilními nebo s dojíždějícími pracovníky. Stravenky také nabízejí zaměstnancům více možností pro obědy, příležitost uniknout na chvíli z pracoviště a poobědvat se spolupracovníky, nebo dokonce s přáteli z jiných firem v uvolněném prostředí. Procházka cestou na oběd dále přispívá ke spalování přebytečných kalorií.

5.2 Daňový výnos a podpora místních ekonomik

Vlády profitují ze stravenek několika specifickými způsoby. Stravenky napomáhají výběru daní. Přísně regulované stravenky, které jsou v zásadě nepadělatelné, nutí restaurace a jiné potravinářské provozy veškeré transakce řádně účtovat. Stravenky není možné použít v šedé ekonomice, což je skutečnost, která urychlila zavádění stravenek zejména ve východní Evropě. Stravenky obecně není možné využívat k nákupům u pouličních prodavačů, kteří jsou v mnoha zemích hlavním původcem kontaminovaných potravin. Restaurace, které přijímají stravenky, jsou ve skutečnosti obvykle kontrolovány státními hygieniky, což opět pomáhá zvyšovat standardy bezpečnosti potravin na národní úrovni. Jak uvidíme v brazilské studii, stravenky tam vedly ke vzniku více než 400 000 stravovacích provozů. Vyšší výnosy z restaurací a ze služeb souvisejících dodavatelských řetězců – místní výroba potravin a jejich dodávka – vedou nakonec ke zvýšení výběru daní, což umožňuje státním správám vykompenzovat daňové „ztráty“ plynoucí z politiky daňových úlev.

Studie poradenské firmy Arthur Andersen, kterou si objednala francouzská Národní komise pro stravenky, zjistila, že francouzská státní pokladna zpočátku na vstupu ztratí přibližně 1,75 eur (2,35 USD) na jednu stravenku, tedy celkem 850 milionů eur (1 140 milionů USD) za rok, což je důsledek daňových úlev na stravenky (ICOSI, 2004, str. 61). (Pamatujte ale, že jídelny jsou stoprocentně odečitatelné.) Stravenky vydané v jednom roce mají nominální hodnotu okolo 3 mld. eur (4 mld. USD). Tato částka podléhá dani z přidané hodnoty v restauracích a v provozovnách, které prodávají jídlo „s sebou“, což představuje 82 procent, resp. 18 procent objemu používaných stravenek. Při sazbě daně z přidané hodnoty ve výši 19,6 % za jídlo „u stolu“ a 5,5 % za jídlo „s sebou“ činí celková DPH ze stravenek za rok asi 510 mil. eur (680 mil. USD). Z této částky je v dotyčných potravinářských sektorech 33 procent daňově odpočitatelných, takže se objem generované daně snižuje na 340 mil. eur (460 mil. USD). Další daně se ovšem vybírají ze zisků generovaných stravenkami, což Arthur Andersen odhadl na 80 mil. eur (110 mil. USD) (daň z příjmu právnických osob), plus 55 mil. eur (75 mil. USD) (živnostenská daň, „*taxe professionnelle*“), plus 93,5 mil. eur (125 mil. USD) (daň z příjmu zaměstnanců potravinářského sektoru). Po mírném zaokrouhlení je to v současnosti celkem přibližně 570 mil. eur (765 mil. USD). Výroční zpráva Institutu pro mezinárodní sociální spolupráci (ICOSI) za rok 2003 v části týkající se vydavatelů stravenek interpretuje tento údaj tak, že

odráží zisk státní pokladny ve výši přibližně 500 mil. eur (670 mil. USD), při uvažované daňová úlevě za jídelny ve výši 1 mld. eur (ICOSI, 2004, str. 62).

Stravenky mohou oživit městská centra tím, že dají vzniknout novým restauracím a dalším pracovním příležitostem, což také zvýší pěší ruch. Ukázalo se rovněž, že stravenky stabilizují ceny potravin, což je důsledek větší konkurence mezi restauracemi a také snahy nabízet jídla za nominální hodnotu stravenek. Studie jednotlivých případů ukazují, že se specifika systémů stravenek v jednotlivých zemích liší. Podniky obvykle hradí 50 až 100 procent nominální hodnoty stravenek, což ovšem není obecné pravidlo; rozdíl zaměstnanci doplácují ze své mzdy před zdaněním. Stravenky jsou někdy označeny jménem nebo identifikačním číslem zaměstnance nebo zaměstnavatele. Způsob používání stravenek stanoví národní legislativa. Stravenky se mohou někdy používat pouze na teplá jídla, na jídla „u stolu“, nebo na jídla s určitou kalorickou hodnotou. Předpisy někdy stanovují počet stravenek, který může být využit za den, za týden nebo za měsíc, a požadují vyznačení doby platnosti na stravence. Někdy jsou stravenky platné jen v některé městské části nebo v některém městě. V žádné zemi nemohou být stravenky používány na nákup tabákových výrobků a ani nemohou být použity ke směně za hotové peníze. Restaurace obecně nemohou na stravenky vracet drobné. Hlavní výhodou stravenek oproti hotovým penězům je to, že si zaměstnavatelé mohou být jisti, že je tento příspěvek využit ke svému zamýšlenému účelu, tj. stravenka je použita k úhradě jídla. Hotové peníze nebo jiné bonusy mohou být totiž použity na nákup čehokoliv.

5.3 Druhy stravenek

Stravenky jsou obvykle papírové, avšak několik zemí, například Čína, je přeměnilo na elektronické karty. To je poněkud překvapující, protože elektronické karty jsou sice vhodné, ale předpokládají vynaložení počátečních investic (zejména na zařízení a připojení), které v rozvíjejících se ekonomikách od jejich používání odrazují. Elektronické karty jsou ovšem pro systém stravenek cestou vpřed. Jakmile je infrastruktura jednou k dispozici, mohou elektronické karty (nazývané často magnetické nebo chytré karty) snížit náklady tím, že umožní zbavit se nákupu a sběru papírových stravenek. Elektronické karty mají také výhodu v tom, že odbourávají stigma spojované s kupováním jídla nebo potravin za stravenky. Ty jsou totiž často poskytovány občanům s nižšími příjmy, nikoli jen pracujícím.

Stravenky rozšiřují sociální výhody i na rodiny. Ze 34 zemí, které aplikují státní správou schválený systém stravenek, jich 18 dovozuje používat poukázky na potraviny spolu se stravenkami (poukázkami na hotové jídlo), nebo jako jejich náhradu. Poukázky na potraviny se používají v participujících potravinářských obchodech k nákupu základních potravin. Používat je mohou často pouze zaměstnankyně/zaměstnanci nebo jejich partneři/partnerky. Některé takzvané poukázky na potraviny se mohou používat všestranně. Například v Argentině se *Ticket Canasta* používá k nákupu potravin, zdravotních a hygienických výrobků a školních potřeb. V Mexiku může *Vales Despensa* použít kdokoli z rodiny zaměstnance. Potravinové poukázky se uplatňují dobře v zemích, jako je Rumunsko, kde nejsou velké a dlouhé obědy kulturní normou nebo kde jsou restaurace drahé či nejsou běžné. Existují také různé poukázky, které může zaměstnavatel používat jako prémii za pracovní výkon: jsou to poukázky na zábavu, na kulturní akce, na hostiny, na hotel atd., všechny přispívají k odpočinku a k dobrému pocitu zaměstnanců. Tyto druhy poukázek jsou motivačními nástroji, a proto se svojí podstatou liší od stravenek.

5.4 Výhody a nevýhody poukázek

Většina odborových organizací vidí v poukázkách užitečný sociální benefit, avšak chápe meze současného systému i možnosti jeho zneužívání. Podle ustanovení národní legislativy se předpokládá, že stravenky jsou poskytovány navíc k platu. Avšak to se někdy dá obtížně regulovat. Co to vlastně je základní plat? Zaměstnavatel by mohl mírně snížit platy a potenciální zaměstnance lákat na stravu „zdarma“. Použitím takového scénáře může zaměstnavatel ušpóřit na platbách za sociální a důchodové pojištění. To je však zneužití systému, kterému se snaží bránit odborové organizace i další účastníci v systému. Poukázky v současnosti přináší jen nepatrný užitek pracovníkům v neformálním sektoru, který v mnoha částech Afriky a Asie představuje značnou část zaměstnanců. Tato nevýhoda však nevyplývá z povahy systému. Brazílie možná svůj systém poukázek do neformálního sektoru rozšíří a to je případ, který je nutno sledovat. Přínosné je, jak se zdá, že silná angažovanost odborů v systému poukázek tento systém posiluje a zaručuje poctivost, což je zvláště patrné ve Francii, kde se v systému angažuje více než tucet větších odborových organizací. Prakticky lze prokázat, že zneužívání se vyskytuje málo, a údaje z mnoha zemí svědčí o tom, že uživatelé systému stravenek jsou velmi spokojeni.

Stravenky ovšem nejsou ideální ve všech situacích. Je jasné, že poblíž firmy by měly být různé restaurace, dostupné nejlépe pěšky. Pro podniky sídlící na opuštěnějších místech nebo na předměstích nepředstavuje systém stravenek řešení. (Ovšem potravinové poukázky se mohou uplatnit kdekoliv, kde jsou obchody s potravinami, a není zde ani žádné časové omezení – poukázky lze využít i mimo pracovní dobu.) Ani v hustě zabydleném městském prostředí nejsou stravenky zaručeným řešením. Zaměstnavatelé musejí vzít v úvahu jakost restaurací, které mají jejich pracovníci k dispozici. Zaměstnavatelé, kteří provozují jídelny, mají přímý dozor nad bezpečností a jakostí potravin a rychlostí obsluhy. Zaměstnavatelé, kteří nabízejí poukázky, přesunují tuto kontrolu na místní obchody a restaurace. Většina místních dodavatelů potravin však dokazuje, že se s takovým úkolem vyrovnat dokáže, a nabízí jídla vyhovující potřebám pracovníků a odpovídající nominální hodnotě stravenek. Studie také skutečně dokládají, že stravenky mají v zúčastněných restauracích a obchodech ten efekt, že působí na zvyšování jakosti jídel. Aby restaurace získaly povolení přijímat stravenky, musejí obvykle otevřít dveře pravidelným kontrolám. A pouliční prodavači, kteří často nemají pro zacházení s jídlem dostatečnou kvalifikaci, obecně stravenky přijímat nemohou. Nicméně nelze popřít, že se šíří restaurace rychlého občerstvení a že tato zařízení mohou mít negativní vliv na zdraví. Stravenky nabízené tam, kde chybějí slušné jídelny, se mohou stát vládou a zaměstnavateli dotovanou vstupenkou do světa obezity, vysokého krevního tlaku a cukrovky. Stravenky nabízejí volbu, ale volba nemusí být nutně dobrým řešením. Pracovníci si nemusejí nutně zvolit to, co je pro ně nejlepší. Pokušení je velké. Nejsou-li poblíž pracoviště vhodné restaurace, mohou zaměstnavatelé uvažovat o potravinových poukázkách, které by pracovníkům umožnily nakupovat potraviny a pracovníci by si pak své jídlo připravovali sami.

5.5 Úspěchy a nové možnosti

Účelem stravenek je zajistit kupní sílu vyhrazenou pro nákup jídla, což je zvláště důležité v chudších zemích, jako je Indie a Venezuela. Při naplňování tohoto cíle byly stravenky velmi úspěšné. Stravenky mohou být na rozdíl od poskytovaných hotových peněz použity pouze na jídlo. Nechtěným důsledkem však může být použití poukázek na nezdravé potraviny. Něco podobného se stalo v Brazílii u pracovníků s nízkým příjmem (Veloso a Santana, 2002). Stávat se to však nemusí. Ve svém prvotním záměru, jímž byla sociální potřeba potírat hlad, se systém poukázek dosud osvědčuje. Systém poukázek se také stává stimulem pro místní ekonomiky, zejména v potravinářském sektoru. Třetí výhodou je jeho vliv na omezení šedé ekonomiky. Dalším pozitivním přínosem může být omezení rizika obezity a chronických nemocí pomocí „zdravotních poukázek“ v nejvíce ohraných zemích.

Spojené státy americké, které formální systém poukázek nemají, představují poučný příklad. Jejich kultura je tak zásadně odlišná od Evropy a Jižní Ameriky, že by vytvoření systému poukázek bez správné regulace mohlo být katastrofální. Většina pracovníků ve většině měst potřebuje jezdit do restaurací automobily, což znamená zvýšené množství výfukových plynů a opotřebení silnic. Ve většině měst restaurace rychlého občerstvení početně jasně převažují nad zdravějšími alternativami. Téměř všichni zdravotní experti ve Spojených státech se shodují v tom, že pravidelné stravování v restauračních zařízeních nutně vede k rostoucí nadváze a přispívá k nedobrému zdravotnímu stavu. Stravenky by ve Spojených státech měly být zdravotními poukázkami, což je koncept pro mnoho zemí lákavý. Takový systém by mohl zajistit správnou výživu tím, že by omezil druhy potravin, které by bylo možno kupovat. To by na druhé straně mohlo povzbudit restaurace k tomu, aby se o systém poukázek ucházely nabídkou zdravějších alternativ. Takový projekt je celkem přijatelný. Úspěšný americký program WIC (Women, Infants, Children – ženy, kojenci, děti) se svou vysokou úrovní výživy vedl ke vzniku potravin s nízkým obsahem cukru a potravin obohacených, které výrobci vytvářeli proto, aby oslovili lukrativní trh WIC. Například výrobce populárních cereálií Cheerios snížil jejich obsah cukru, aby je bylo možné nakupovat za kupony WIC. Kanada má systém zdravých restaurací zvaných „Eat Smart!“ (Jezte chytrě!), viz „Spotlight on Canada (Zaostřeno na Kanadu), kapitola 4. I když Kanada nemá formální systém stravenek, chystá se zřídit zdravotní poukázky, které by se mohly používat v příslušných restauracích „Jezte chytrě!“.

Bitevní pole potravinářské politiky je poseto nášlapnými minami a mlékařský, cukrářský průmysl, dodavatelé hovězího a vepřového masa, drůbeže, ryb, zemědělci, provozovatelé bufetů a rychlých občerstvení si všichni prosazují své vlastní zájmy. Žádná z těchto potravin není v zásadě nezdravá. Je-li však požívána často, pak může být nezdravá. Jedna společnost ve Spojených státech produkující rychlé občerstvení propagovala v roce 2004 fritovaná kuřata jako dietní jídlo, protože mají vysoký obsah proteinů a nízký obsah uhlohydrátů. Jiné restaurace nabízejí takzvané zdravé saláty s dresinkem, který obsahuje více nasycených tuků než cheesburger. Spotřebitelé dostávají protichůdné informace. V Evropě v městských centrech také roste počet málo zdravých stravovacích podniků. Ve spojení s přáním pracujících (nebo s tlakem) rychle se najíst a vrátit se do práce, může tato kombinace vést ke zhoršení zdraví. Politici a zaměstnavatelé se musejí angažovat pro zachování integrity zdravého systému stravenek. Stravenky nebyly nikdy zřizovány k tomu, aby bojovaly s obezitou. Ta je problémem moderní doby. Původním cílem stravenek bylo někdy v roce 1950 zajistit, aby pracující měli pořádné jídlo. Podvýživa zůstává problémem v částech východní Evropy (Rumunsko, Slovensko), Jižní Ameriky (Brazílie) a Asie (Čína, Indie), kde stravenky existují. Jinde, s rostoucím obecným rozšířením obezity a chronických chorob, je možné se zaměřit na stravenky pro zdravá jídla, aby tak systém stravenek převzal další prospěšnou úlohu.

Je nutné učinit jednu poznámku k času a časovému rozvrhu. Jde o délku doby, kterou mají pracovníci k dispozici, aby se najedli, o denní dobu, kdy mohou jíst, a o čas, který jim zabírá cesta za jídlem, obslužení a potom návrat do práce. Stravenky zjevně nabízejí příležitost

k malému protáhnutí se a k pobytu na čerstvém vzduchu – míněna je pěší cesta do restaurace. Lze předpokládat, že ve většině případů cesta do místní restaurace a zpět zabere nejméně 15 minut, k tomu je nutné počítat s dalším časem potřebným pro obslužení a placení. Půlhodinová přestávka na jídlo nemusí dávat pracovníkům dostatek času k tomu, aby se pořádně a nikoli ve stresu najedli. Podniky, které nabízejí svým zaměstnancům stravenky, musejí vzít v úvahu vzdálenost jídelen a délku přestávky na jídlo. Tato přestávka by měla trvat nejméně 45 minut. Jinak se může stát, že se zaměstnanci budou vracet do práce ve spěchu, anebo se sendvičem nebo jiným rychlým občerstvením, které budou konzumovat na pracovišti. To vše je v každém případě nežádoucí. Nelze-li dobu přestávky na jídlo prodloužit a náklady neumožňují zřídit místní bufet nebo jídelnu, měl by podnik uvažovat o vybudování kuchyňky nebo jídelny a umožnit dodavateli jídla vstup do podniku se servírovacím vozíkem. K zakoupení takto dodaného jídla je stále možné využívat stravenky místo hotových peněz.

Stravenky ve světě

	poslední novela zákona (rok)	maximální denní odečitatelná částka (€)	průměrná hodnota stravenky (€)	průměrná měsíční mzda (€)	minimální měsíční mzda (€)	odpočet/minimální mzda (%)
EVROPA						
Raskousko	1994	4,40	1,96	1 811	1 200	7,9
Belgie	2003	4,91	5,00	2 032	1 290	7,5
Česká republika	2002	1,52	1,57	430	150	21,9
Finsko	2003	3,20	7,00	1 900	není uzákoněna	n/a
Francie	2001	4,60	6,50	1 850	1 091	8,8
Německo	2002	3,10	4,04	2 270	1 155	5,8
Řecko	1995	2,70	2,50	1 000	528	11,0
Maďarsko	2004	1,22	1,10	433	204	12,3
Irsko	1965	0,19	1,53	1 800	1 072	0,4
Itálie	1998	5,29	4,94	1 735	1 077	10,6
Lucembursko	2001	5,60	8,25	2 032	1 290	9,4
Nizozemí	2001	0,00	5,68	1 808	1 050	n/a
Polsko	1998	2,30	1,60	530	210	23,7
Portugalsko	2003	6,09	3,41	645	356	38,8
Rumunsko	2002	1,60	1,60	125	70	43,4
Slovensko	2002	1,74	1,43	316	144	26,2
Španělsko	1999	7,81	4,34	1 813	450	37,5
Švédsko	1991	0,00	6,60	2 000	není uzákoněna	n/a
Švýcarsko	2000	4,74	5,73	3 185	1 910	7,6
Turecko	2002	3,86	1,70	800	377	25,4
Velká Británie	1999	0,22	4,18	2 950	1 022	0,5
AMERIKA						
Argentina	2003	3,01	6,60	500	200	20,0
Brazílie	2002	3,60	1,43	247	72	108,0
Chile	1997	5,28	2,40	305	137	81,0
Kolumbie	1998	10,00	3,90	517	155	139,4
Mexiko	2002	3,64	2,87	443	111	100,0
Uruguay	1996	1,60	1,60	160	40	20,0
Venezuela	1998	3,41-6,82	6,00	586	200	55,2
ASIE A BLÍŽKÝ VÝCHOD						
Čína	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Indie	2001	1,15	0,6	230	75	33,1
Libanon	1999	3,82	4	400	220	37,5

Pozn: data jsou aktuální k 31.12.2004; n/a = data nejsou k dispozici
Zdroj: Accor Services